

Bijlage 1: subsidiariteitsbeginsel en redelijke termijn voor het doen van afstand

Subsidiariteitsbeginsel

Een belangrijke eis bij interlandelijke adoptie, voortvloeiend uit het Haags Adoptieverdrag is subsidiariteit. Dit houdt in dat interlandelijke adoptie pas overwogen kan worden als in het land van herkomst geen mogelijkheden zijn voor het vinden van een permanente (familierechtelijke) gezinssituatie voor het betreffende kind.

Een vraag die eigenlijk eerst beantwoord dient te worden is of de wens van de afstandsouder boven de subsidiariteitseis dient te staan. Er zijn goede redenen om er voor te kiezen de wens van de afstandsouder te laten prevaleren, in het belang van de afstandsmoeder zelf en in het belang van het kind.

Waar de Minister in zijn brief aan de Kamer van 21 februari aangeeft dat 'de wens van de biologische moeder wordt gerespecteerd voor deze niet ingaat tegen het belang van het kind en is voldaan aan het subsidiariteitsbeginsel' vragen wij ons af daarmee recht wordt gedaan aan geboortemoeder en kind.

Wij gaan er van uit dat de moeder zelf zeer goed in staat is te beslissen wat het beste voor haar kind is. Indien zij kan kiezen uit een aantal dossiers van aspirant-adoptieouders en om voor haar moverende reden besluit tot het kiezen van een buitenlands echtpaar, dan mag aangenomen worden dat zij hier bewust het belang van haar kind op het oog heeft. Haar deze keus ontnemen betekent een bevoogding. Landen waar geboortemoeders mogen kiezen uit een aantal dossiers zijn op dit moment Taiwan, de VS en Nederland zelf.

Het systeem van 'open adoption' waarbij de moeder de adoptieouders zelf uitkiest en waarbij contact met de geboortemoeder mogelijk blijft wordt in de VS ervaren als een grote verworvenheid, die goed is voor de verwerking van de geboortemoeder en goed is voor het belang van het kind. Het kind heeft door een 'open adoption' meer informatie over zijn herkomst en over de reden van afstand. Hij of zij kan volledig geïnformeerd worden waarom zijn of haar moeder gekozen heeft voor het gezin waarin hij of zij geplaatst is. Ook voor het verwerkingsproces van het kind is dit van groot belang.

De keuze voor interlandelijke adoptie hoeft niet automatisch te betekenen dat het belang van het kind hiermee minder gediend is. Zo blijkt uit onderzoek dat transraciaal interlandelijk geadopteerden minder gedragsproblemen hebben dan in-raciaal geadopteerden.

De automatische koppeling van subsidiariteit met landsgrenzen is arbitrair. Stel dat Suriname niet zelfstandig was geworden, zou het Nederlandse standpunt over 'binnenlandse' adopties uit dit landsdeel dan anders zijn? Terug naar de werkelijke situatie: geldt dit dan ook voor een adoptieouder uit de Surinaamse gemeenschap in Nederland die uit Suriname wil adopteren? Als cultuur boven landsgrenzen gesteld wordt, een alleszins verdedigbaar uitgangspunt, dan zouden ook adopties door ouders uit de Nederlandse Chinese gemeenschap vanuit China of Taiwan niet aan het 'landensubsidiariteitsbeginsel' hoeven te voldoen. Dat vervolgens een discussie ontstaat over wie wel of niet bij welke cultuur hoort is evident. De keuze van het Haags Adoptieverdrag voor een land als grens voor subsidiariteit is daarmee voornamelijk pragmatisch. Daarmee wordt inzichtelijk dat subsidiariteit niet gebaat is bij een slaafse opvolging van de letter, maar bij een concrete doordenking per situatie. Indien daar aanleiding toe is kan ons inziens van de subsidiariteitsregel op basis van landsgrens worden afgeweken. In ieder geval voor kinderen die nog voldoende jong zijn dat ze geen binding/taalgevoel met een land hebben.

Redelijke termijn voor het doen van afstand

Terecht waakt het Haags Adoptieverdrag voor misbruik bij contact tussen geboorteparenten en adoptieouders. Om die reden stelt het Verdrag dat een persoonlijk contact vóór de geboorte niet wenselijk is en dat de biologische moeder na de geboorte een redelijke termijn nodig heeft om op een eventueel besluit tot afstand terug te komen.

In tegenstelling tot de meeste andere landen wordt er in de VS meestal al het nodige werk verricht vóór de geboorte omdat de afstandsmoeder al in dat stadium contact opneemt met een adoptiebureau. Het adoptiebureau of de advocaat heeft tijdens de zwangerschap vaak al een aantal ontmoetingen met de afstandsmoeder/vader waarbij sociale en medische achtergrondgegevens worden verzameld. Tevens is het de plicht van de advocaat om de geboortemoeder nadrukkelijk te wijzen op haar rechten als moeder en de juridische consequenties van het tekenen van een afstandsverklaring. Vaak is het zelfs wettelijk verplicht dat de geboortemoeder een reeks gesprekken heeft met een sociaal werker die haar intensieve counseling en begeleiding geeft waardoor de geboortemoeder hulp heeft bij het helder krijgen van alle mogelijke opties en de gevolgen van het kiezen van een van deze opties.

In meer dan de helft van de gevallen besluit de afstandsmoeder voor de bevalling het kind toch te houden. Door deze intensieve en professionele begeleiding tijdens de zwangerschap komt het niet vaak voor dat een geboortemoeder zich bedenkt na de bevalling. Tot aan de zogenaamde finalization, een half jaar tot een jaar na de toewijzing van het kind, heeft de moeder de mogelijkheid om op haar besluit terug te komen.

De CA formuleert het als criterium voor de bedenktijd "Hierbij dient te worden aangemerkt dat opneming ter adoptie van een kind slechts mogelijk is uit een staat waar, in wet en/of regelgeving, is opgenomen dat de periode waarover de afstandsouder(s) terug kan (kunnen) komen op hun beslissing tot het doen van afstand van het kind in overeenstemming is met de in Nederland aanvaarde normen op dit gebied" Hierover vallen een aantal zaken te zeggen.

Ten eerste de vrij selectieve koppeling naar 'wat de norm in Nederland is'. In Nederland is het te vondeling leggen van baby's geen norm. Desondanks ziet de CA geen aanleiding om op basis daarvan kritisch om te gaan met adopties vanuit landen waar dit wel met regelmaat voorkomt. Het respecteren van de culturele context van zendende landen is dus wel degelijk mogelijk.

Ten tweede de willekeurige interpretatie van het bedenkmoment. In diverse Amerikaanse staten is bij wet vastgesteld dat een afstandsmoeder een paar dagen tot een paar weken na de bevalling de afstandsverklaring ondertekent. Dit is in het belang van alle partijen: voor het kind, om zich meteen in een veilige situatie te kunnen hechten, voor de afstandsouders, die met het verwerkingsproces kunnen beginnen en voor de adoptieouders, die weten waar ze aan toe zijn.

Nadat afstandsouders een dergelijke verklaring hebben ondertekend, kunnen zij deze beslissing in de meeste staten binnen een termijn van 3 dagen tot 3 weken zonder opgaaf van redenen herroepen. Vervolgens is er tot aan de definitieve adoptie-uitspraak, vaak een half jaar tot een jaar na de voorlopige adoptie-uitspraak, de wettelijke mogelijkheid om op hun besluit terug te komen.

Feit is dat dit de wet- en regelgeving is in de culturele context van de Verenigde Staten. Het is een beproefd systeem en een systeem dat functioneert. Uit onderzoek is gebleken dat minder dan 0,5 procent van de afstandsmoeders zich bedenkt.

Uit een metaonderzoek van Brodzinsky blijkt dat kinderen zich minder goed ontwikkelen wanneer zij opgroeien bij biologische ouders die aanvankelijk hadden besloten hun kind voor adoptie af te staan¹. Dit zou een goede reden mogen zijn voor de Nederlandse CA om het Amerikaanse systeem van open adoptie te respecteren en op zijn merites te beoordelen.

De negatieve manier waarop de CA VS-adopties tegemoet treedt bevreemdt, temeer waar dit systeem veel overeenkomsten heeft met de binnenlandse adopties in Nederland zelf. Ook bij binnenlandse Nederlandse adopties ligt het accent op de keuzemogelijkheden voor afstands-moeders, die mogen kiezen uit een aantal voorgelegde dossiers van aspirant-ouders. En ook in Nederland kan een afstandsmoeder ook na drie maanden nog bezwaar aantekenen.

Met nadruk willen wij pleiten voor het respecteren van het Amerikaanse systeem van open adopties. Meerdere Amerikaanse adoptiedeskundigen hebben aangegeven dat de VS dit systeem ook zullen handhaven na ratificering van het Haags Adoptieverdrag.

¹ David Brodzinsky: Geadopteerd, een levenlang op zoek naar jezelf, Ambo, pag. 22. Oorspronkelijke titel: Being adopted, 1992